

Scenariusz lekcji bibliotecznej dla klasy IV i V szkoły podstawowej

Temat lekcji: *Historia powstania „Mazurka Dąbrowskiego” i jego rola w kształtowaniu patriotycznych postaw Polaków*

Cele ogólne:

- zapoznanie uczniów z historią powstania „Mazurka Dąbrowskiego”;
- kształtowanie patriotycznych postaw uczniów.

Cele szczegółowe:

- na poziomie wiadomości uczeń:

- wie, kiedy, gdzie i w jakich okolicznościach został napisany „Mazurek Dąbrowskiego”;
- wie, kto jest autorem słów i melodii „Mazurka Dąbrowskiego”;
- wie, jak kształtowała się droga Polski do odzyskania niepodległości;
- wie, jaką rolę pełnił „Mazurek Dąbrowskiego” od momentu rozbiorów Polski aż do odzyskania niepodległości;

- na poziomie umiejętności uczeń potrafi:

- odpowiednio zachować się podczas uroczystego śpiewania „Mazurka Dąbrowskiego”;
- odszukać w różnych źródłach wiadomości na temat autora oraz hymnu Polski.

Metody pracy:

- aktywizujące: pogadanka, inscenizacja oraz praktyczne działania, praca z tekstem.

Formy pracy: indywidualna, grupowa.

Środki dydaktyczne: karty z inscenizacją Mazurka Dąbrowskiego, karty pracy z ćwiczeniami, różne wydania książek, encyklopedii i czasopism.

Czas trwania zajęć: 45 min.

Przebieg zajęć:

- I. Powitanie i przedstawienie tematu lekcji. Następnie rozmowa z uczniami na temat okoliczności, w jakich śpiewany jest hymn oraz postawy, jaką należy przyjąć podczas jego śpiewania.

- II. Część zasadnicza

Nauczyciel rozdaje 5 uczniom karty z inscenizacją „Pieśń spełnionych nadziei” (źródło: „Pieśń spełnionych nadziei / Edward Wojtuściszyn. W: Biblioteka w Szkole. - 1997, nr 6, s. 15-16), których prosi na środek klasy. Każdemu uczniowi przypisuje rolę.

Pieśń spełnionych nadziei

Narrator 1

Dane personalne jubilata:

- nazwisko i imię : Mazurek Dąbrowskiego
- rok urodzenia: 1797
- miejsce urodzenia: Reggio Nell Emilia, Włochy
- obywatelstwo: polskie
- miejsce zamieszkania: wszędzie tam, gdzie mieszkają Polacy.

Narrator 2

Melodię i słowa tej pieśni znamy wszyscy. Słyszymy ją w chwilach podniosłych i uroczystych dla Polaków. Jest ona jednym z trzech symboli, obok godła i barw narodowych, reprezentujących nasze państwo w świecie. Zawiera w sobie część naszej historii i tradycji narodowych. „Mazurek Dąbrowskiego” wspierał Polaków rozproszonych po świecie, dodawał wiary i otuchy tym, którzy podejmowali walkę zbrojną o wolną Polskę. Oficjalnym hymnem państwowym jest od 1927 roku, ale w świadomości Polaków żyje od 1797 roku. A oto jak przedstawiała się droga „Mazurka Dąbrowskiego” od pieśni żołnierskiej Legionów Dąbrowskiego do hymnu państwowego.

Narrator 3

Lato 1797. Obóz Legionów Polskich pod wodzą generała Henryka Dąbrowskiego w Reggio Nell Emilia we Włoszech. Przebywający wśród legionistów, jeden z organizatorów Legionów, Józef Wybicki, spostrzega, że wśród wielu piosenek, jakie śpiewają żołnierze, nie ma takiej, która śpiewana byłaby przez wszystkich, takiej która odpowiadałaby tęsknotom za niepodległą ojczyzną. W ciągu kilku nocy napisał słowa do melodii ludowego mazura. Pierwsza zwrotka i refren brzmiały:

Recytator I

Jeszcze Polska nie umarła,
Kiedy my żyjemy,
Co nam obca moc wydarła
Szablą odbijemy.

Marsz, marsz Dąbrowski
Do Polski z ziemi włoski,
Za twoim przewodem
Złączem się z narodem.

Narrator I

Pierwsze publiczne wykonanie pieśni miało miejsce w połowie lipca podczas parady wojskowej. Przyjęta została owacyjnie. W ciągu kilkunastu miesięcy pieśń była powszechnie znana i śpiewana. Szybko pojawiły się samorzutnie redagowane do jej melodii słowa. Wszystkie przeróbki i zmiany zachowały treść główną: napawały Polaków otuchą i nadzieją na odzyskanie niepodległości, dodawały tak potrzebnego żołnierzom optymizmu. Pieśń zaczęła żyć własnym życiem.

Narrator II

Dumny był z niej i sam generał Dąbrowski, o czym mowa w anegdocie wówczas opowiadanej:

Recytator I

W 1807 roku cesarz Napoleon nadając dobra ziemskie niektórym swoim generałom pominął Dąbrowskiego. Oburzonym z tego powodu przyjaciołom generał Dąbrowski opowiadał : „Dajcie mi spokój, ja mam swojego *Mazurka*”.

Narrator III

Po upadku Napoleona, w okresie Królestwa Polskiego, *Mazurek* grany był na koncertach, w teatrach, kawiarniach. Skrzętnie donosili o tym swoim przełożonym carscy szpiedzy, pisząc, że pieśń wywołuje niebezpieczny dla Rosji, rewolucyjny nastrój wśród Polaków. Tak było w rzeczywistości.

Narrator I

Pieśń towarzyszyła powstańcom listopadowym w 1830 r. Oficjalnie zagrano ją po raz pierwszy w Warszawie w grudniu 1830 r. w Teatrze Narodowym, w przerwie przedstawienia. Gazety opisywały to tak:

Recytator I

Śpiewano z orkiestrą, przytupywano i tańczono; podchorążowie, akademicy, urzędnicy, oficerowie, prości żołnierze i cywile – wszystko pomieszane razem tańczyło *Mazurka Dąbrowskiego*.

Narrator II

Do walki z zaborcą rosyjskim wzywano zawołaniem:

Recytator II

Zanućmy razem piosenkę - bohatera, „Jeszcze Polska nie zginęła”.

Narrator III

Mazurka śpiewali żołnierze spod Stoczka, Grochowa i innych miejsc bitewnych. Poeta pisał:

Recytator I

Całe pułki śpieszące na wojenne dzieła
wtórzyły piosnkę „Jeszcze Polska nie zginęła”.

Narrator I

Melodia i słowa *Mazurka* obecne były również w czasie Wiosny Ludów w latach 1846-1848:

Recytator II

Jeszcze Polska nie zginęła,
póki krew w nas płynie,
dalej bracia, do oręża,
niechaj wróg nasz zginie.

Narrator II

Przed Powstaniem Styczniowym 1863 roku nawoływano do zgodnej, wspólnej narodowej walki z wrogiem, do porzucenia wzajemnych waśni.

Recytator I

Jeszcze Polska nie zginęła,
póki my żyjemy,
cośmy niezgodą stracili
zgodą odbierzemy.
Serca do serca,
do ramienia ramię,
na naszym czele
Jagiellonów znamię.

Narrator III

Wśród Polaków byli także pesymiści, którzy nie wierzyli w wolną Polskę, zwłaszcza po upadku powstań narodowych. U schyłku swego życia należał do nich przebywający w Paryżu książę Adam Czartoryski. Pocieszano więc księcia:

Recytator II

Mój książę! Przyjmie teraz ostatnie wiązanie.
Za granicą, bo za rok w kraju zaśpiewamy
„Jeszcze Polska nie zginęła” – w to ufamy
A tyś wyrzekł, że wątpisz w Polski zmartwychwstanie.

Narrator I

Nieocenioną rolę pełnił Mazurek przed Powstaniem Styczniowym i w czasie jego trwania. Był powszechnie śpiewany jako pieśń buntownicza wobec zaborców, a zarazem pieśń

niepodległościowa. Na ulicach Warszawy rozdawano ulotki z pierwszą zwrotką *Mazurka* i specjalnie ułożoną modlitwą. Gazety pisały:

Recytator I

Pieśń ta mieści w sobie jakiegoś potężnego ducha, dźwięk jej budzi postrach we wrogu, bo tego wieczora, kiedy ją śpiewano, patrole potrojone zostały, nie zapalano latarni, cukiernie, szynki i kawiarnie pozamykano o 10-tej. Słowem obawa jakaś opanowała ciemiężców naszych.

Narrator II

Powstańcy nawoływali się do walki słowami:

Recytator II

Naprzód, naprzód, hej do dzieła
Jeszcze Polska nie zginęła,
Naszą śmiercią zmartwychwstaje,
I nią życie drugim daje.

Narrator III

Po upadku Powstania Styczniowego słowami i melodią *Mazurka Dąbrowskiego* nawoływano Polaków do wyteźonej pracy nad sobą. Mimo braku własnego państwa na ziemiach polskich podjęto hasło o obronę języka polskiego przed germanizacją i rusyfikacją, o unowocześnienie rolnictwa, przemysłu, rzemiosła, nauki szkolnej.

Recytator I

Więc śmiało, więc z energią
bierzmy się do dzieła
i śmiało śpiewajmy
Jeszcze Polska nie zginęła.

Narrator I

Mazurek znany był także wśród Polaków rozsianych po świecie, m.in. w Ameryce. Wyrażali nim tęsknotę za ojczystym krajem:

Recytator II

Jeszcze Polska nie zginęła,
Choć my za morzami.
Chociaż z oczu nam zniknęła
Lecz ją w sercach mamy.

Narrator II

Wielka moc *Mazurka Dąbrowskiego* znana była na dalekim Sybirze, gdzie zsyłani byli Polacy. Znali go i podziwiali także zesłańcy rosyjscy. Jeden z nich, Michał Michajłow pisał:

Recytator I

Pieśń głośna do kąta mego dociera,
do gmachu więzienia przenikały te pieśni,
gdzie ból całej nacji zamknięto.
Polaku! Choć zesła w podziemie cierpienia,
nie zginie Twa Rzeczpospolita...

Narrator III

Nowe nadzieje na niepodległość Polski wzbudziła I wojna światowa. Zaborcy Polski starli się w długo oczekiwanym przez Polaków konflikcie zbrojnym. A *Mazurek Dąbrowskiego* wciąż trwał jako pieśń nadziei i walki. Ma melodię nadal powstawało wiele wierszy.

Recytator II

Jeszcze Polska nie zginęła,
rośnie duchem, ciałem,
wnet zasłynie jak słygnęła
z wolnym Orłem Białym.
Marsz, marsz narodzie
w wolności pochodzie,
Bóg nam mocy doda,
wstanie Polska młoda.

Narrator I

Rok 1918. Polska wolna. Wywalczyli Polacy niepodległą Polskę. Z pieśnią Wybickiego na ustach.

Narrator II

Bez wątpienia jednym z bohaterów ponad 100-letniej walki o niepodległość był *Mazurek Dąbrowskiego*. Brał udział we wszystkich powstaniach narodowych Polaków, był na polach I wojny światowej. Nieustannie prześladowany, zabraniany. Lecz walka zaborców z nim była beznadziejna. Czasem przybierała charakter satyryczny. W jednej z polskich gazet, jako odpowiedź na rosyjski zakaz śpiewania *Mazurka* wydrukowano:

Recytator I

Jeszcze tamta nie tamtego,
póki my owego.
Jeszcze owo nie owego
póki my tamtego.

Narrator I

Dekretem Ministerstwa Wyzwań Religijnych i Oświecenia Publicznego w 1927 roku Mazurek Dąbrowskiego został ogłoszony hymnem państwowym. Stał się najważniejszą pieśnią Polaków. I służy nam do dziś, a liczy sobie ponad 200 lat.

III. Część praktyczna

Nauczyciel dzieli uczniów na 8 grup, rozdaje im karty pracy oraz księgozbiór, z którym będą pracować. Po wykonaniu zadań, uczniowie odczytują głośno swoje odpowiedzi.

Grupa I

Korzystając ze słownika szkolnego „Terminy i pojęcia historyczne” Bogdana Snocha

1. Podaj definicję :

Hymn -

.....
.....

Hymn państwowy -

.....
.....

2. Jak brzmi tytuł najstarszej pieśni pełniącej w Polsce rolę hymnu?

.....
.....

3. Podaj autora i tytuł pieśni, która w XVIII w. pełniła rolę hymnu

.....
.....

Grupa II

Odszukaj w Wielkiej Encyklopedii PWN. Tom 17 hasło: *Mazurek Dąbrowskiego*, a następnie odpowiedz na pytania:

1. Kto jest autorem słów „Mazurka Dąbrowskiego”?

.....

2. W którym roku został napisany „Mazurek Dąbrowskiego”?

.....

3. W jakim włoskim mieście powstał „Mazurek Dąbrowskiego”?

.....

Grupa III

Odszukaj w „Encyklopedii historii” hasło: „Mazurek Dąbrowskiego”, a następnie odpowiedz na pytania:

1. Jak brzmiała pierwotna nazwa „Mazurka Dąbrowskiego”?

.....

2. Jaka była okazja, dla której Józef Wybicki postanowił napisać „Mazurka Dąbrowskiego”?

.....
.....

3. Co jest tematem „Mazurka Dąbrowskiego”?

.....
.....

Grupa IV

Odszukaj w „Wielkiej Encyklopedii Polski” hasło: *Mazurek Dąbrowskiego* i odpowiedz na pytania:

1. Podczas jakiego ważnego wydarzenia Józef Wybicki napisał tekst „Mazurka Dąbrowskiego”?

.....
.....

2. Komu Józef Wybicki poświęcił swój utwór?

.....

3. W którym roku „Mazurek Dąbrowskiego” został ogłoszony hymnem państwowym Rzeczypospolitej Polskiej?

.....

Grupa V

Odszukaj w książce p.t. „Oświecenie. Tom 5” hasło: *Mazurek Dąbrowskiego*, a następnie odpowiedz na dwa następujące pytania:

1. W jakich okolicznościach „Mazurek Dąbrowskiego” został odśpiewany po raz pierwszy?

.....
.....

2. Autorstwo melodii „Mazurka Dąbrowskiego” przez wiele lat mylnie przypisywano jednemu ze znanych polskich kompozytorów. Wymień jego nazwisko

.....
.....

Grupa VI

Odszukaj w czasopiśmie „Przysposobienie Obronne – Obrona Cywilna w Szkole”, nr 1 z 1998 r. artykuł Piotra Makowskiego, zatytułowany „Pieśni nadziei i zwycięstwa – narodowe Pieśni Polaków”. A następnie w jego części noszącej śródtytuł „Pieśń Legionów Polskich” odnajdź pierwotną wersję „Mazurka Dąbrowskiego” i zaprezentuj ją grupie.

.....

Grupa VII

Odszukaj w książce Dionizy Wawrzykowskiej-Wierciochowej p.t. „Mazurek Dąbrowskiego”, rozdział „Narodziny *Mazurka Dąbrowskiego* i jego rola na tle poprzednich pieśni żołnierskich”, a następnie podrozdział „Narodziny *Mazurka Dąbrowskiego* i jego różne odmiany”. Odnajdź w nim pierwotny tekst *Mazurka Dąbrowskiego* i odpowiedz na pytania:

1. Ile zwrotek zawierał oryginalny tekst „Pieśni Legionów Polskich we Włoszech”?

.....

2. Jakie postacie historyczne wspomina Józef Wybicki w „Mazurku Dąbrowskiego”?

.....
.....
.....

Grupa VIII

Odszukaj w Wielkiej Encyklopedii PWN. Tom 3, hasło: Będomin i odpowiedz na następujące pytania:

1. Jaka znana postać urodziła się w tej miejscowości?

.....
.....

2. Jakie muzeum znajduje się w Będominie i kiedy ono zostało utworzone?

.....
.....

3. Jakie zbiory są gromadzone w tym muzeum?

.....
.....
.....

IV. Zakończenie lekcji: podziękowanie uczniom za aktywny udział w zajęciach

W scenariuszu wykorzystano inscenizację „Pieśń spełnionych nadziei” autorstwa Edwarda Wojtuściszyna, która przybliża historię powstania polskiego hymnu w formie recytacji prozy przeplatanej z recytacją hymnu.

źródło: „Pieśń spełnionych nadziei / Edward Wojtuściszyn. W: Biblioteka w Szkole. - 1997, nr 6, s. 15-16

Scenariusz opracowała Ewa Tarapata
nauczyciel-bibliotekarz
Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach
Filii w Busku-Zdroju